

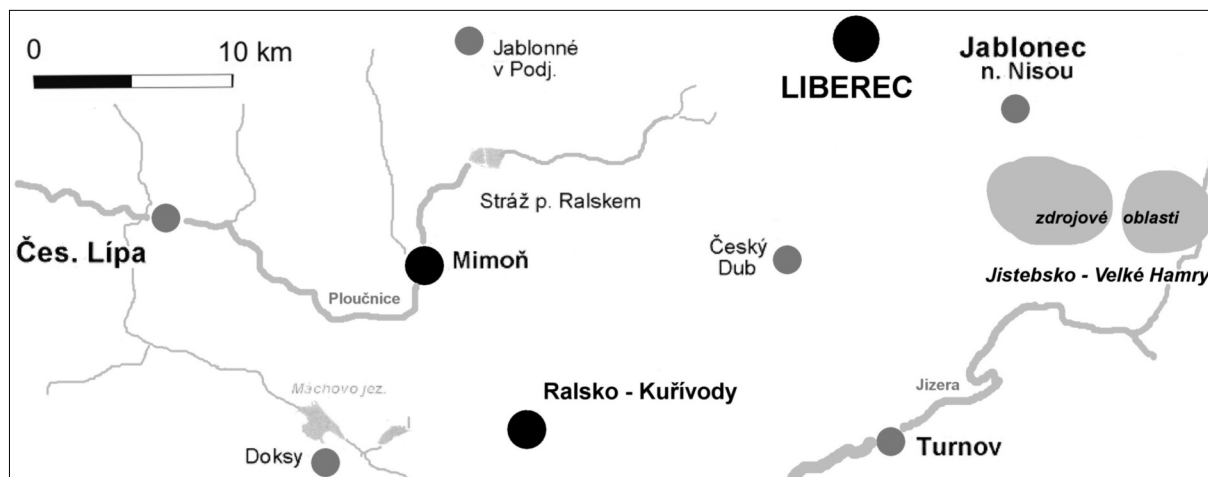
KAMENNÁ INDUSTRIE Z OBLASTI RALSKA NA JIHOVÝCHODNÍM ČESKOLIPSKU

Vladimír Peša – Vladimír Šrein – Blanka Šreinová

1. ÚVOD

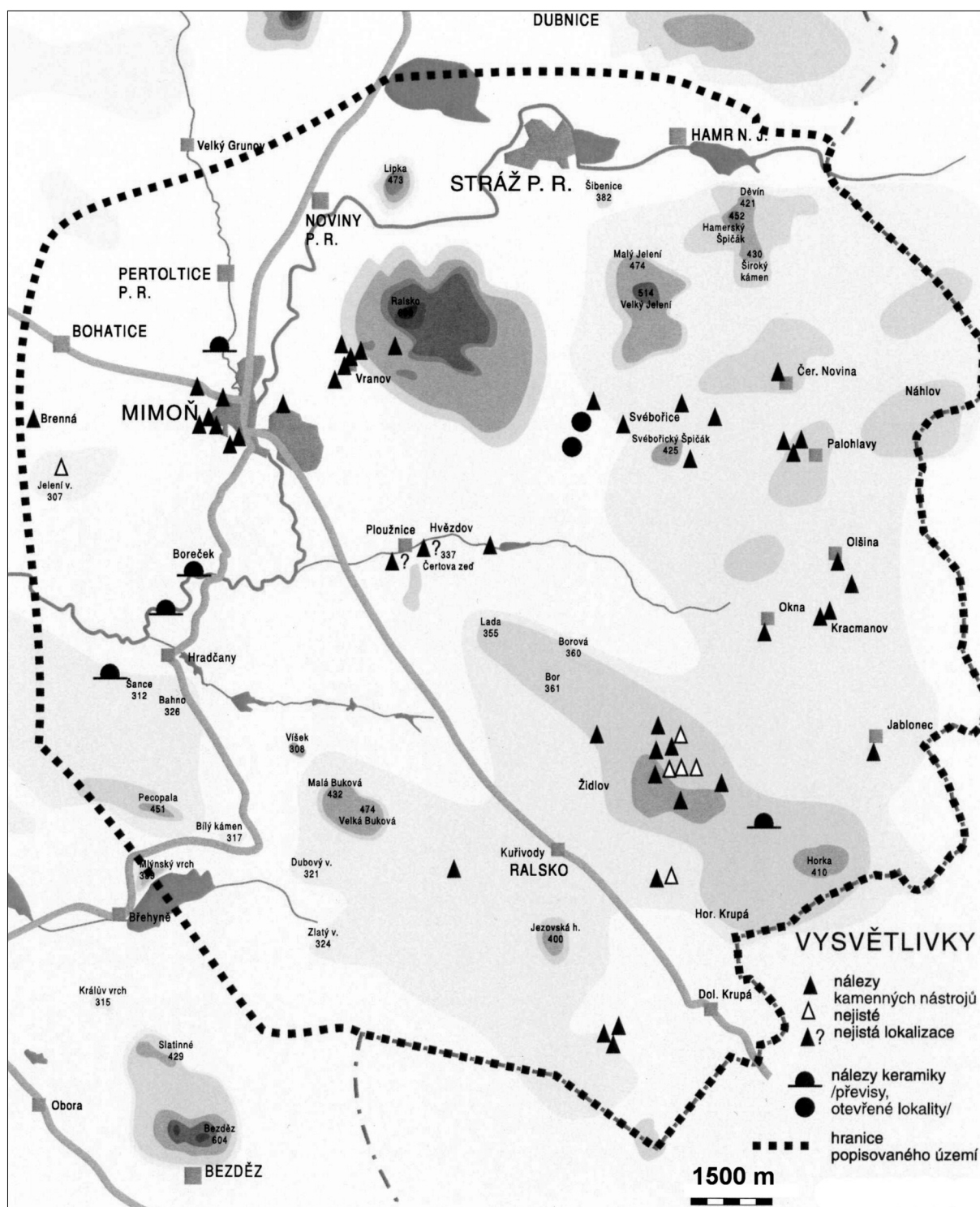
Dnes převážně zalesněná oblast, všeobecně nazývaná podle stejnojmenné hory a hradu „Ralsko“, vyplňuje jihovýchodní část okresu Česká Lípa mezi městy Mimoň, Doksy a Bělá pod Bezdězem na západě a údolím Mohelky na Českodubsku na východě. Od konce druhé světové války sloužila po šedesát let jako vojenský výcvikový prostor a její archeologické poznávání tak zůstalo omezeno převážně na období před rokem 1945, kdy se na tomto území nacházelo několik dnes zaniklých vesnic a pulzoval zde život. V současnosti je oblast sice přístupná archeologickému zkoumání, ale povrchové prospekci brání souvislé lesy a stepní plochy s bohatým keřovým patrem v místech bývalých polností. Archeologický potenciál tak dnes můžeme odhadovat až na výjimky pouze z dochované části muzejních sbírek a z informací v dobových periodikách či několika odborných statích německých vlastivědců a archeologů. I takto torzovitá výchozí pozice řadí Ralsko – a to zejména jeho severovýchodní polovinu – k nejbohatším pravěkým regionům západní části Libereckého kraje, samozřejmě měřeno mírou intenzity osídlení podhorských regionů mimo tradiční pravěká sídelní území.

Větší část dodnes známého pravěkého inventáře představuje broušená kamenná industrie, která pochází v počtu jednoho až desítky kusů prakticky z každého katastru obcí a s přihlédnutím k možné problematice spojené s původem tohoto druhu archeologických nálezů (funkce hromových klínů, druhotné použití v mladších obdobích pravěku, sekundární polohy) přinejmenším obecně ukazuje na výraznější pravěké aktivity v období mladšího neolitu a zejména eneolitu. Tato koncentrace kamenných nástrojů v rámci širšího regionu Českolipska, Šluknovska i Liberecka výrazně převyšuje běžný nálezový standart a podporuje představu existence jednoho ze sídelních areálů právě v prostoru severního Ralska s nejbližším okolím Mimoně. Klimaticky je oblast k pravěkému zemědělství příznivá, nevýhodou je pouze řídká síť menších vodních toků a málo úrodné písčité půdy. Místy jsou však dochovány i mimořádně bohaté – dnes reliktní – ekosystémy, které mohou naznačovat v obecnějším měřítku jiné složení vegetace a tím i odlišnou kvalitu půd v pravěkých obdobích v porovnání s dnešním stavem. Toto studium je v současnosti předmětem výzkumného projektu Botanického ústavu AV ČR, v. v. i.

Obr. 1. Jihovýchodní Českolipsko a zdrojová oblast amfibolitů v horním Pojizeří

Jen zhruba 20 až 25 km od východních hranic Ralska se na jižním okraji Jizerských hor v širším okolí Jistebka nacházejí bohaté výchozy amfibolových rohovců, které byly v průběhu neolitu intenzivně povrchově těženy a jako mimořádně kvalitní surovina na výrobu broušené industrie distribuovány po široké oblasti střední Evropy. Vzhledem ke geomorfologii krajiny a geologickému podloží nemohli pravěcí obyvatelé Ralska sbírat vhodnou surovinu z druhotných výskytů v říčních sedimentech, jako tomu bylo ve středním Pojizeří, a získání materiálu tak záviselo buď na obchodních kontaktech, nebo na osobním odběru v místě výchozů, což by pro obyvatele Ralska nebylo příliš náročné – překonání relativně malé vzdálenosti členitým podhorským terénem by znamenalo nejvýše dvoudenní jedno-

Obr. 2. Oblast Ralska, přehled nálezů broušených a štípaných kamenných artefaktů (podle Peša v tisku)

směrnou cestu. Kombinace většího souboru broušené industrie z uceleného regionu, který se přitom nachází v malé vzdálenosti od přírodních a v pravěku intenzívně těžných výchozů horniny, je proto výzvou k prověření vzájemných vztahů a souvislostí mezi surovinovým složením kamenných artefaktů na straně jedné, a chronologickými otázkami těžby na straně druhé (větší část broušené industrie z Ralska je eneolitická).¹

2. SOUPIS NÁLEZŮ

Katalog obsahuje celkem kolem 56 broušených artefaktů a 12 převážně ojedinělých nálezů štípané industrie, které jsou do současnosti známy z oblasti vymezené městy Ralsko (prostor bývalého vojenského výcvikového prostoru) a Mimoň. Z nich je dodnes fyzicky dochováno 24 broušených nástrojů a stejně tak zhruba polovina štípaných artefaktů.

Brenná

Aktivita: ojedinělý nález

Lokalizace: podle Suskeho dokumentace (Amt für Vorgeschichte) pískovna Josefa Kiese u „Schindlerbusch“ na okraji lesa při cestě z Brenné do Bohatic. Pískovna v terénu nelokalizována.

Akce: nalezeno 1928.

Nález: dva fragmenty z vrтанé sekery, které tvoří jen torzo bývalého nástroje (obr. 3:1). Lépe je dochována polovina s mírně zaobleným týlem a nezbroušenou lištou, z druhé půlky zůstala jen štěpina.

Rozměry: délka od průvrtu k týlu 71 mm (celková dochovaná dl. 86 mm), zl. břitové části v dl. 64 mm; pr. průvrtu ca. 25 mm, síla 30–37 mm; hmotnost 73 g a 384 g.

Surovina: Vzorek A-9447 je celistvá hornina s jemným páskováním, lom je nerovný, agregáty jsou kolem 1 mm, barva horniny ovšem světle zelená, je korodovaná navětralá, zbělené živce a materiál předmětu můžeme označit za typickou zelenou břidlici s charakteristickým provrásněním a průniky křemeno-aktinolitových žilek provenience Pojizeří.

Vzorek A-9448 je opět celistvý s velmi jemným páskováním a nerovného lomu, velikost zrn zase v agregátech je kolem 1 mm, barva horniny je světle zelená, je navětralá korodovaná, zase jsou tam patrné průniky aktinolitových tmavozelených žilek a křemenných žilek, materiál můžeme označit za typickou zelenou břidlici, vzorek náleží provenienci do zelených břidlic Pojizeří.

Datace: neolit-eneolit.

Uložení: VMG CL – A-9447, 9448 (st. č. Niemes 204a,b).

Poznámka: Friedrich a anonym (snad J. Tille) zmiňují lokalizaci rozbitého nástroje na Jelení vrch v polesí Boreček, tedy zhruba 2 km od předchozí pískovny. Patrně došlo k informační záměně s dvěma nálezy lesníka Redlinga (viz níže).

Literatura: Suske NZ čj. 2162/52 (ARÚ Praha); Friedrich 1932a; Suske 1936; 1939/1940, 24; b. a. 1939/1940 (Tille).

Aktivita: ojedinělý nález?

Lokalizace: polesí Boreček, možná na Jelení vrchu (viz nález z r. 1928).

Akce: nález lesníka Redlinga.

Nález: dva kamenné nástroje bez dalších informací.

Uložení: neznámé.

Literatura: b. a. 1939/1940 (Tille).

Mimoň

Aktivita: neurčena.

Lokalizace: pivovarský dvůr pod Kostelním vrškem (dnes areál kina).

Akce: kopání studny 1892.

Koordináty ZM 10 03-31-12, 38:316 (± 20 m).

Nález: dva opracované pazourky, zvířecí kosti („kůň“).

Uložení: nedochováno.

Literatura: Peša 2003, 9, s lit.

Aktivita: koncentrace broušené industrie (sídlíště?).

Lokalizace: železniční stanice – při stavbě budovy a v jejím sousedství.

Akce: náhodné nálezy 1898 (1, 2) a 1901 (3).

Koordináty ZM 10 03-31-11, 438:349 (± 50 m).

Nález 1: eneolitická sekerka je ze všech stran pečlivě vyhlazena, místy slabě otlučena. Rozměry: délka 98 mm, výška 22 mm, šířka ostří 43 mm; hmotnost 192 g (obr. 6:3).

Surovina: celistvého vzhledu s výrazným neprůběžným páskováním, připomínajícím gradační zvrstvení. Střídají se světlé a tmavé pásy, na některých částech je vidět nevyrazné skluzy, přerušování, páskování a prohyby, které byly způsobeny pravděpodobně při kompakci sedimentu, sekerka je dokonale broušená, má ostrý břit a nejsou vidět známky po činnosti v terénu, barva je nazeleňalá až šedozeleňalá a označení horniny je spilitový tufit.

Datace: eneolit.

Uložení: VMG CL – A-9445 (st. č. Niemes 9).

Literatura: Peša 2003, 9, s lit.

Nález 2: „Steinbeil“.

Uložení: ztracena ještě v býv. městském muzeu v Mimoňi před 1945.

Literatura: Peša 2003, 9, s lit.

Nález 3: pazourkový sekeromlat s provrtaným otvorem o šířce 1,5 cm a čerstvě odlomenou částí břitu, kterou se nepodařilo nalézt.

Rozměry: neznámé.

Surovina: silicit?

Uložení: nezvěstná – pův. sbírka E. Friedricha.

¹ Práce byla finančně podpořena Výzkumným záměrem Ministerstva kultury ČR č. MK 00002327201 a Ministerstva životního prostředí ČR č. MZP 0002579801. Děkujeme zároveň pracovníkům archivu náleзовých zpráv a oddělení dokumentace Archeologického ústavu AV ČR v Praze za reprodukci starých fotografií.

Poznámka: Totožnost se sekerou č. 2 není úplně vyloučena, neboť zprávu o nálezu zapsal na formulář Amt für Vorgeschichte pravděpodobně až Karl Suske, který vzhledem k problematickým vztahům s E. Friedrichem nemusel mít přesné informace o okolnostech nálezů.

Literatura: Peša 2003c, 9, s lit.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: pískovna u „Schiesgarten“ (střelnice při silnici na Zákupy.

Akce: nalezeno 1935.

Koordináty ZM 10 03-31-06, 428:12 (budova střelnice).

Nález 1: přibližně 3 cm dlouhý hrot z pazourku, jehož špička měla mít čtyřhranný průřez a část byla odlomena.

Uložení: bez sbírkové continuity. Ve VMG CL se mezi nelokalizovanými nálezů, které pocházejí ze zrušeného muzea v Mimoni, nachází 35 mm dlouhá čepel s malým vrtákem z baltského pazourku, se strmou retuší, připomínající tvarem úzký hrot (inv. č. A-9584, př. č. 664/50). Podle laskavého posouzení Jiřího A. Svobody je datovatelná v širším intervalu od magdalenieniu až po neolit. Ztotožnění obou nálezů není vyloučeno (obr. 6:10).

Literatura: Peša 2003, 13, s lit.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: okolí viaduktu, pole u pískovny při „Schiesgarten“.

Akce: nález 1935 na hromadě kamení vybraných z pole.

Nález: vrtaný sekeromlat. Povrch nástroje je jen hrubě zahlazen, hřbetní strana je po celé délce odlámána, ale stopy zahlazení nevyklučují, že opracování nemuselo být dokončeno. Týlní část hřbetu je však každopádně odlomena. S velkou pravděpodobností se jedná o sekeromlat z černé „Kieselschiefer“, uváděný E. Friedrichem, jehož rozměry se s výjimkou šířky (údajně 6 cm) v zásadě shodují (obr. 6:4).

Rozměry: délka 127 mm, šířka 47 mm a šířka průvrtu 22–25 mm; hmotnost 343 g.

Surovina: sekeromlat s velmi hrubým povrchem, hmotnost vzorku je nápadně vysoká a opracování – ohlazení materiálu je velmi nerovnoměrné, hrubozrný povrch s nerovnými výštky s hrubým milimetrovým až dvou milimetrovým páskováním, zrnitost materiálu je 1–2 mm, ale to jsou shluky jednotlivých minerálů. Barva celkově je tmavá, ovšem na čistých navětralých částech je světle šedo zelená a materiál jeví známky přeměny a jedná se o prokřemenělý amfibolizovaný granátický eklogit. Předmět je provrtán a vnitřek vývrtu je opět nerovný a lze pozorovat opakované zářezy návrtů a nedokonalé dovyhlazení průvrtu.

Datace: mladý neolit.

Uložení: VMG CL – A-9446.

Literatura: Peša 2003, 13, s lit. (zde jako dva nálezů).

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: v sousedství viaduktu u návrší Kalvárie nad autobusovým nádražím.

Akce: nalezl 1900 Edmund Friedrich v průběhu stavby železnice, kdy byl odkopán malý pahorek těsně za Kalvárií.

Nález: nevrtaná sekera (Steinbeil) měla být vyrobena ze suroviny podobné basaltu.

Rozměry: délka 16 cm, síla v týlu 5 cm a šířka břitu 6 cm

Uložení: neznámé – snad býv. sbírka E. Friedricha.

Literatura: Peša 2003, 10, s lit.

Aktivita: koncentrace nálezů?

Lokalizace: terénní zářez na konci ulice Příkop („Pechgraben“) v trase staré cesty do Zákup.

Akce: nálezů v pískovně před (?) a v r. 1933 po odříčení zeminy v hloubce 2 m. V tomto prostoru se patrně nacházela i Heilekova pískovna, kde byla téhož roku nalezena bulava. Nelze vyloučit, že spolu obě události souvisejí.

Koordináty ZM 10 03-31-12, patrně 15:319 (± 50 m).

Nález 1: Ve zdejší pískovně se měl po odříčení objevit v hloubce 2 m „pěstní klín ze žlutavého křemene 12 cm dlouhý, kamenná sekera téže délky s 5 cm širokým ostřím, další kamenná sekera 11 cm dlouhá s 4 cm širokým ostřím, nůž na stahování kůže z černé křemičité břidlice 13 cm dlouhý a 3 cm široký, přeslen s otvorem, průměr 6 cm a hrot šípů dlouhý 6 cm“ bez dalších informací.

Uložení: neznámé, původně sbírka J. Kutticha, o níž K. Suske již před 1945 vyslovil podezření, že může obsahovat podvržené nálezů.

Nález 2: Z Heilekovy pískovny pochází diskovitý předmět s centrálním průvrtem (obr. 6:2).

Rozměry: celkový průměr 57–60 mm, síla 12 mm a šířka průvrtu 8 mm, na jedné straně je hrubý povrch slabě otlučen; rozlomení předmětu je až novodobé; hmotnost 79 g.

Surovina: celistvá bez viditelného páskování, avšak s usměrněním, je to hrubě zrnitá hornina se zrny zejména křemene kolem 4 mm, lom je nerovný, je žlutobílá barvy a materiál je zřetelně korodován, pravděpodobně se jedná o původní živce a slídy, horninu můžeme označit za usměrněný porfyroid, v tomto případě se jedná o typickou ukázkou využití valounu kruhového diskovitého tvaru.

Uložení: VMG CL – A-9616, ve staré sbírce identifikováno na základě rozměrů a původu ze sbírky městského muzea v Mimoni.

Literatura: Peša 2003, 12, s lit.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: SV okraj zámeckého parku, bývalá pískovna J. Gürtha.

Akce: nález 1913.

Koordináty ZM 10 03-31-12, 85:350 (± ca. 150 m).

Nález: kamenný sekeromlat, bez popisu.

Uložení: neznámé – ztracen krátce po objevení.

Literatura: Peša 2003, 10, s lit.

Ralsko – bývalá Černá Novina (Schwarzwald)

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: podle skicy v hlášení AfV nalezeno severně od komunikace v úseku mezi bývalou obecní kaplí a křížkem, kde se bývalé pole svažuje do postranní rokle.

Akce: nalezeno J. Bergmannem a v r. 1941 předáno do muzea v Mimoni.

Koordináty ZM 10 03-31-09, 85:180 (± ca. 50 m).

Nález: vrtaný sekeromlat, ostří nálezcem dobroušeno. (obr. 7).

Rozměry: dl. 11 cm, š. 3,5 cm.

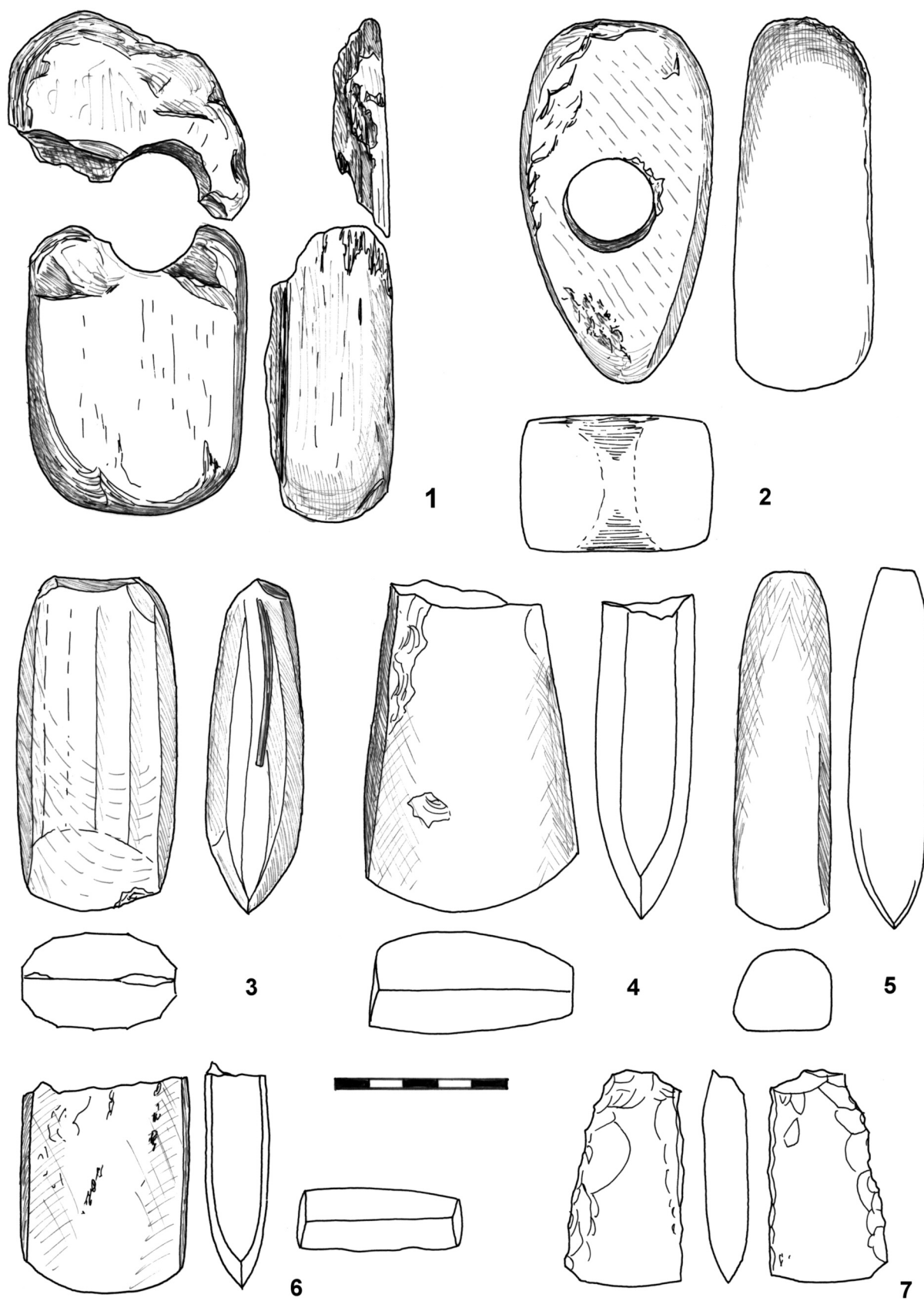
Uložení: VMG CL – t. č. neznámé.

Literatura: Archiv NZ čj. 1763/76.

Ralsko – bývalá Horní Krupá (Ober-Krupai)

Aktivita: ojedinelý nález (sídlíště?).

Lokalizace: pole J. Kauschky asi 200 m od bývalé usedlosti č.p. 13 na SV straně bývalé vsi. Poloha uvedená na mapě katastru (NZ čj. 594/53) se neshoduje s přehle-

Obr. 3. 1 – Brenná; 2 – Vranov, úpatí hory Ralsko; 3–4 – Jezová; 5 – Svěbořice, p. č. 445; 6 – Svěbořice, pod Ostrovem; 7 – Horní Krupá

dem domů a rodin podle F. Köhlera (1986, 149), kde je čp. 13 rodiny Kuschkových situováno zhruba 200 m od bývalé kaple (koordináty), tedy 500 m od polohy udávané v hlášení K. Suskeho.

Akce: našel J. Kauschka na svém poli v r. 1935.

Koordináty ZM 10 03-31-23, 375:245.

Nález 1: plochá sekerka z pazourku, na bocích a týlu opracovaná hrubou retuší (obr. 3:7).

Rozměry: dl. 62 mm, síla 12 mm, š. ostří 34 mm; hmotnost 40 g.

Surovina: celistvého vzhledu bez páskování s lasturnatým lomem bez patrné zrnitosti, barva je žlutobílá nebo šedá s četnými bělavými skvrnkami. Je to starším označením pazourek, v současné době označovány jako silicit pravděpodobně baltského typu, mírně lasturnaté odštěpy svědčí o předběžném opracování do hrubého tvaru.

Datace: mladý neolit, eventuelně eneolit

Uložení: VMG CL – A-9748 (st. č. Niemes 21).

Nález 2: na poli již dříve pozorovány střepey nádob a kamenné artefakty, nedochovány.

Literatura: Archiv NZ čj. 594/53, 284/87; Friedrich 1932a; 1936b; Streit 1936, 83; Suske 1936; 1939/1940, 25.

Ralsko – Hvězdov (Höflitz)

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: existují dvě náleзовé verze. 1) Podle dokumentační karty K. Suskeho (kolem 1940) pro Amt für Vorgeschichte bylo místem nálezu pole rolníka Schmitzera u Ploužnického rybníka. Ploužnický rybník leží východně od Ploužnice u obce Hvězdov a kontinuitu dnešního názvu potvrzuje mapa J. Matouschka z r. 1929 (Spezial-Karte vom Kummergebirge, Reichenberg-Liberec). Podle uvedeného katastru Hvězdov (NZ čj. 597/45) se patrně jednalo o pole severně od rybníka, protože pole na jižní straně patřilo spolu s rybníkem do k. ú. Ploužnice. 2) Podle E. Friedricha měl být fragment nalezen při pokládce vodovodní trubky v obci Hvězdov studnařem z Vlčího Dolu, od nějž ho Friedrich získal. Varianta, že by se ve Hvězdově našla v průběhu jednoho desetiletí dvakrát právě polovina kamenné sekery, se nezdá být příliš pravděpodobná.

Akce: nalezeno 1928 (?).

Nález: polovina silně poškozeného sekeromlatu rozlomeného v průvrvtu, dochovaná délka 8,5 cm (obr. 7).

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha po r. 1940.

Literatura: Archiv NZ čj. 597/45; Friedrich 1932a; Streit 1934, 109.

Ralsko – bývalý Jabloneček (Jablonec, Gablonz)

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: bývalý Chlum jižně nad Jabloncem: pole těsně za domem na jihozápadním okraji obce, na severní straně cesty směr Prosíčka. Podle výřezu katastrální mapy nalezeno severně od dvora posledního domu u této cesty. Později do těchto míst zasáhlo jihovýchodní čelo raketových hangárů, na jejichž místě v r. 2010 vyrostla fotovoltaická elektrárna. ZAV v průběhu její stavby nezachytil žádné pravěké situace ani nálezy.

Akce: našel rolník Kuna na svém poli zřejmě před r. 1936

Koordináty ZM 10 03-31-19, 227:84 (± ca. 70 m).

Nález: kamenná sekerka protáhlého tvaru a ostrých hran, zúžená týlní část nepravidelně zkosená včetně týlu (obr. 4:6).

Rozměry: dl. 130 mm, š. ostří 50 mm, síla 23 mm; hmotnost 292 g.

Surovina: materiál je celistvý jemně páskovaný, lom je dvojitě lasturnatý i nerovný, omezení fragmentuje původní z materiálu zřejmě vyvětralého, který byl upraven, barva je šedozeleň, zrna do 1 mm, část některých povrchů stěn je korodovaná, materiál je amfibolický rohovec, může být i Jistebsko. Patrně jsou na materiálu stopy buď po obroušování některých měkkých materiálů – třeba jehlic kostí, případně mohl být tento materiál použit sekundárně v novodobé historii.

Datace: neolit.

Uložení: VMG CL – A-9450 (st. č. Niemes 13).

Literatura: Archiv NZ čj. 1765/76; Friedrich 1936c; Suske 1936; 1939/1940, 24.

Ralsko – bývalá Jezová (Jesowai)

Aktivita: skupina nálezů.

Lokalizace: pole na okraji lesa u křížení cest v západním cípu parc. 636/2 (stav kolem 1940) ZJZ od zaniklé usedlosti („Hümpelberg“ na mapě stabilního katastru 1842). Vzhledem k přesnému zakreslení místa nálezu do katastrální mapy (NZ čj. 1766/76) je vynesení tétohož naleziště na celkové mapě katastru v kartě Amt für Vorgeschichte pravděpodobně omyl (NZ čj. 2411/48).

Akce: našli manželé Tumovi na svém poli v letech 1935 a 1937.

Koordináty ZM 10 03-31-23, 160:29 (event. 50 m více k SZ).

Nález 1: kamenná plochá sekerka s více či méně zřetelným podélným fasetováním (v řezu vytvářejí 14-úhelník) a s dovnitř mírně prohnutým týlem, ostří na dvou místech slabě poškozeno (obr. 3:3).

Rozměry: dl. 96 mm, š. ostří 40 mm, síla 27 mm; hmotnost 238 g.

Surovina: celistvá sekerka s velmi jemným páskováním a s lasturnatým lomem, velikost zrna je pod 1 mm a i páskování je jemné pod 1 mm, materiál je světléšedozeleň, hladký a na tomto materiálu vyniknou hraněné plochy v ose sekerky. Materiálem je opět nejvyšší amfibolový rohovec typ Jistebsko.

Datace: eneolit (pravděpodobně kultura se šňůrovou keramikou).

Uložení: VMG CL – A-9443 (st. č. Niemes 16).

Nález 2: kamenná plochá sekerka kónického tvaru s bočními hranami a odlomeným týlem, ostří nepoškozeno (obr. 3:4).

Rozměry: dochovaná dl. 94 cm, š. ostří 62 cm, š. u týlu 45 mm, síla 28 mm; hmotnost 299 g.

Surovina: dobře obroušená sekerka, její přeražený a naleštěný fragment naznačuje jemné páskování až do jednoho milimetru, lom je ovšem nerovný, jak na příčném odlomu, tak zřejmě i při úpravách vlastního fragmentu, barva je bíloželeň. Vzorek je hluboce navětralý, ale zachovává si hladký povrch, materiál náleží nejvyšší sortě amfibolového rohovce z Jistebkska.

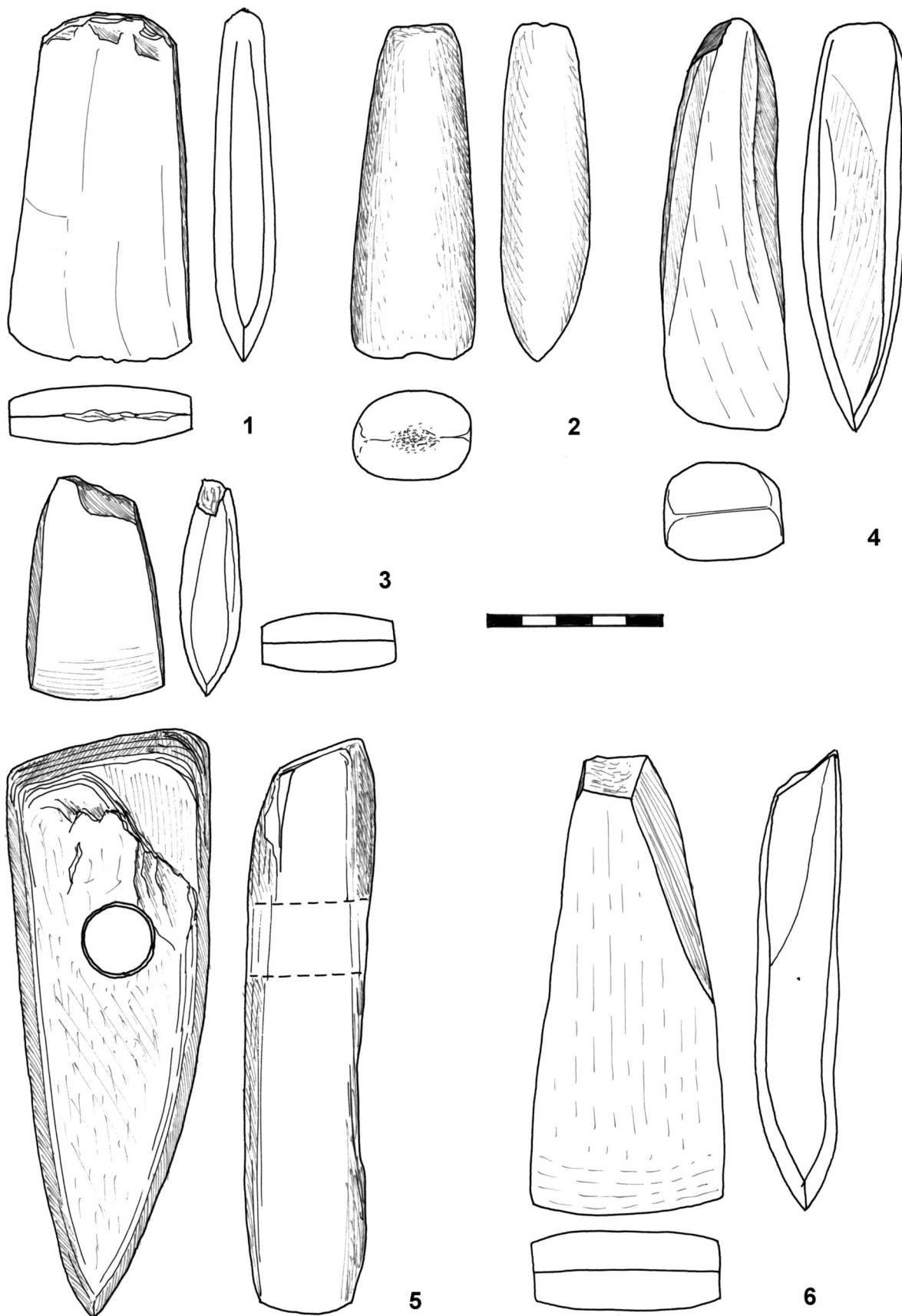
Datace: eneolit.

Uložení: VMG CL – A-9444 (st. č. Niemes 18).

Nález 3: „krásná kamenná sekerka“.

Uložení: neznámé.

Literatura: Archiv NZ čj. 2411-12/48, 1766/76, 296/87; Suske 1939/1940 (nález 1 a 2).

Obr. 4. 1 – Židlov, Fechtnerovo pole; 2 – Olšina; 3 – Palohlavy; 4 – Okna, Kracmanov; 5 – Svěbořice, Dubový vrch; 6 – Jablonec, Chlum

Ralsko – Kuřívody

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: okolí studánky při lesní cestě zhruba v polovině mezi Kuřívody a zaniklým Strážovem (Archiv NZ). Pozdější údaj uvádí lokalizaci „do blízkosti druhé hájovny“ (Suske 1939/40), což se zdá být v rozporu s původní zprávou a skicou.

Akce: nalezeno při dobývání pařezů v r. 1935.

Koordináty ZM 10 03-31-22, 360:175 ± 100 m (okolí studánky).

Nález: Hrubě opracovaná (nebo otlučená?) kamenná palice o délce 11,5 cm, šířce 9 cm, síle 7,2 cm a s kónickým průvrtem (obr. 6:1).

Uložení: odevzdáno hraběti Waldsteinovi, již před 1945 neznámé.

Literatura: Archiv NZ čj. 2410/48, 7635/73, 2830/74; Streit 1936, 83; Suske 1936 a 1939/40.

Ralsko – bývalá Okna v Ralsku (Woken)

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: neuvědlena.

Akce: 1931 (podle soupisu sbírky E. Friedricha, Archiv NZ – Soukromé sbírky I, Beilage zum Brief vom 16. 10. 1940 od K. Suske).

Nález: silně poškozený fragment ploché sekery o zachované délce 3,3 cm, od ostří směrem ven postranní žlábký.

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha před 1945.

Poznámka: Dle popisu se patrně nejedná o sekeru s rozšířeným břitem ze sbírky téhož sběratele, která byla 6,5 cm dlouhá (viz NZ čj. 599/45) a byla buď druhotně upravena, nebo je novodobého původu.

Literatura: NZ čj. 599/45; Streit 1934, 110.

Aktivita: ojedinelé nálezy.

Lokalizace: obě polohy se nacházejí jihozápadně od bývalé obce Kracmanov ca. 350 m od sebe: 1) Podle výřezu katastrální mapy se jedná o polohu ca. 100 m jižně od křižovatky silnic Židlov – Jablonec na parcele č. 611. Na celkové mapě katastru je však od K. Suske zakreslena do sousedství nálezu č. 2 (omylem?). 2) Pole leželo na úzké parcele č. 600 jižně od bývalého domu (druhý vpravo od silnice Židlov–Olšina), nález zakreslen blíže místní komunikace.

Akce: 1) nalezl rolník Horn při orbě 1935; 2) nalezl rolník Schlamber na svém poli 1943.

Koordináty ZM 10 03-31-19: 1) 85:258; 2) 113:277 (obě ± 50 m).

Nález 1: kamenná plochá sekera ze světloune šedé až bělavé „Tonschiefer“, po celé ploše jemně vyhlazená, jen nepatrně poškozená (obr. 7).

Rozměry: podle popisu dl. 7 cm, ostří 4 cm, tyl 3 cm.

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha před 1945.

Nález 2: kamenná plochá sekerka s poškozeným tylem, boky hráněné (obr. 4:4).

Rozměry: dl. 65 mm, š. ostří 38 mm, síla max. 17 mm; hmotnost 71 g.

Surovina: celistvá porcelanitově vyhlížející hornina s lasturnatým poškozením nevyhlazených částí a s četnými markry po úderech a s hladkým břitem. Na vzorku není vidět páskování a leptací zkouška na přítomnost karbonátů je negativní, spilitový tufit.

Datace: eneolit, eventuelně neolit.

Uložení: VMG CL – A-9451 (st. č. Niemes 203).

Literatura: 1) Archiv NZ čj. 600/45; Friedrich 1935b; Streit 1936, 83; Franz 1936, 13; Suske 1936; 1939/1940, 24; 2) Archiv NZ čj. 339/87, 1772/76, 567/53; Friedrich 1943.

Ralsko – bývalá Olšina (Wolschen)

Aktivita: ojedinelé nálezy.

Lokalizace: obě polohy leží zhruba 200 m od sebe: 1) první nalezl učitel Knorre u keře na zahradě školy čp. 43 v Olšině (čp. školy určeno podle místního rodáka E. Heileka – viz plán domu in Köhler 1986, 181), patrně byla v minulosti vyhrabána při okopávání, případně již v době stavby školní budovy v l. 1889–1890; 2) druhá sekera nalezena podle sdělení učitele J. Knorra na okraji silnice směr Proseč, kam se podle nálezce mohla dostat při polních pracích (Friedrich mylně uvádí jako místo nálezu pole u silnice). Nálezové okolnosti tedy u obou artefaktů nevylučují sekundární uložení, zejména druhý nález.

Akce: obě sekerky nalezl na podzim 1930 nebo 1931 J. Knorre z Bohatic.

Koordináty ZM 10: 1) 03-31-14, 188:9 (školní budova), 2) 03-31-19, ca. 200:365 (± 100 m podél cesty).

Nález 1: úzká kamenná sekerka s poškozeným ostrím a oblým tylem ze „zelené břidlice“ (obr. 7).

Rozměry: dl. 9,7 cm, tl. 2,1 cm, ostří 2,8 cm.

Uložení: VMG CL – A-9441.

Nález 2: úzká kamenná sekerka se zaoblenými boky a poškozeným ostrím i tylem, poškození je zřejmě způsobeno druhotným používáním (obr. 4:2).

Rozměry: dl. 96 mm, síla max. 25 mm, ostří 33 mm; hmotnost 164 g.

Surovina: celistvého vzhledu bez viditelného páskování, lom je nerovně lasturnatý, na čerstvém lomu je hornina tmavozelená s jednotlivými shluky amfibolových jehlic a světlých zrn živců, ovšem pozorovatelné pouze v mikroskopickém binokulárním náhledu. Horninou je amfibolový rohovec, typ Jistebsko (nejkvalitnější materiál).

Datace: neolit

Uložení: VMG CL – A-9442 (st. č. Niemes 15).

Literatura: Archiv NZ čj. 343 a 345/87, 1773/76; Friedrich 1936; Suske 1936; 1939/1940, 25.

Ralsko – bývalé Palohlavy (Halbehaupt)

Aktivita: koncentrace nálezů (sídlíště?).

Lokalizace: dvě sousedící pole u hřbitova ve směru k obci, tedy na mírném jižním svahu nad mokřinou. Zbytky hřbitova se dosud nacházejí na návrší u silnice směr Hamr na Jezeře, tedy asi 800 m severozápadně od středu bývalé obce.

Akce: opakované nálezy na poli rolníka Kirschnera (1932) a na poli kováře Pirzkalla (1932, 1935).

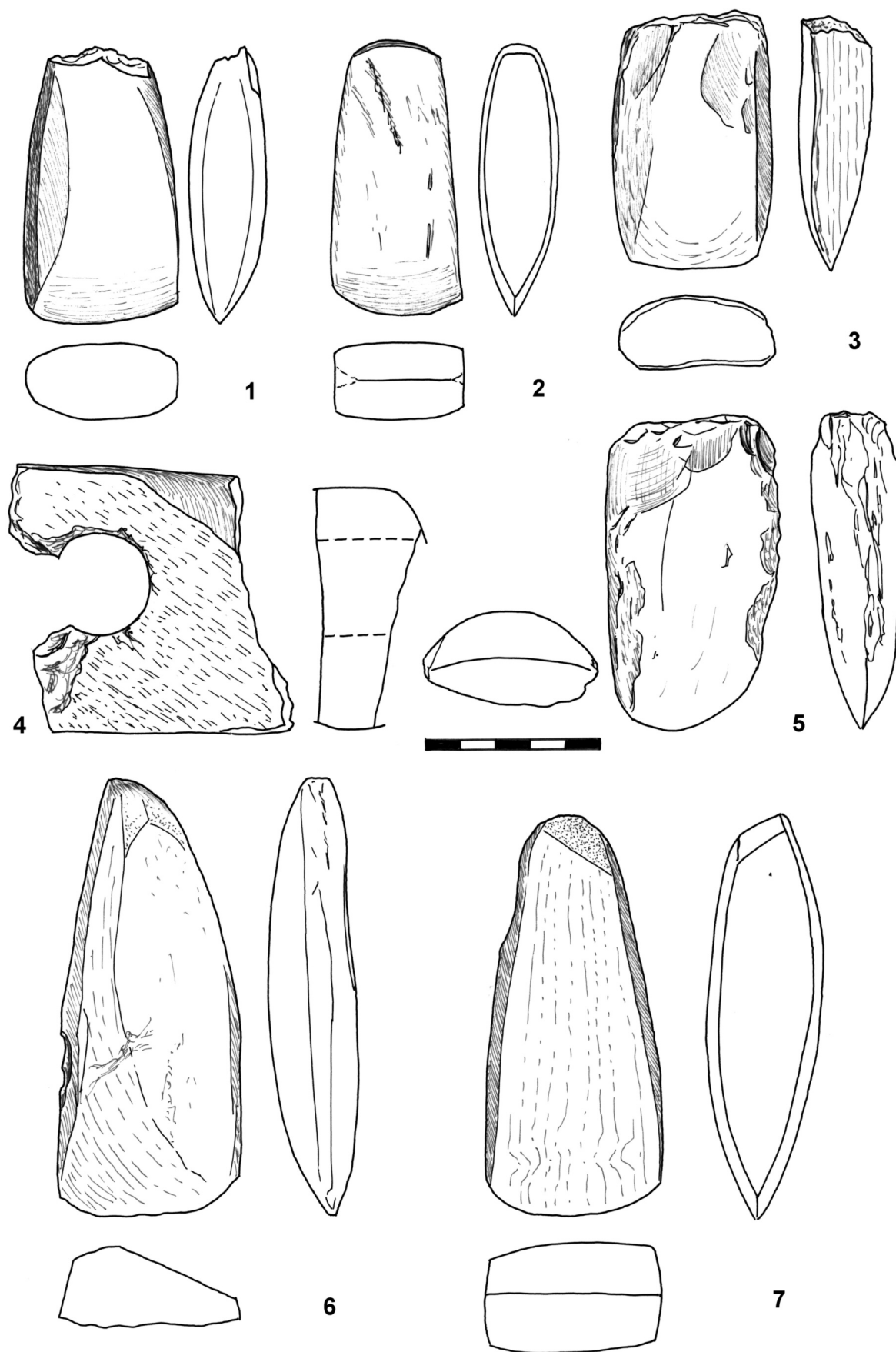
Koordináty ZM 10 03-31-14, 53:228 (hřbitov).

Nález 1: úzká klínovitá kamenná sekerka se zaobleným tylem, boky v břítové části hráněné, ve střední a tylní části hrany přecházejí do faset (obr. 4:3).

Rozměry: dl. 118 mm, š. ostří 35 mm, síla max. 28 mm; hmotnost 214 g.

Surovina: celistvá s výrazným černošedým páskováním, pásky jsou pod 1 mm a ukazují na přítomnost amfibolu, je patrný lasturnatý lom, zrnitost je v agregátech pod 1 mm, barva je světle hnědozelená a hornina je amfibolový rohovec nejvyšší kvality, typ Jistebsko.

Datace: neolit.

Obr. 5. Židlov. 1, 2, 7 – školní sbírka bez lokalizace; 3 – parcela 515/4; 4 – parcela 1015; 5 – parcela 618; 6 – parcela 350

Uložení: VMG CL - A-9449.

Nález 2: menší plochá, protáhlá sekera z černé „Kieselschiefer“ (obr. 7).

Rozměry: dl. 8,4 / 8,6 cm, ostří 3,6 cm.

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha před 1945.

Nález 3: 1935 nalezena plochá sekera „ze světle zelenošedé velmi tvrdé „Kieselschiefer“ s červenavě hnědými mramorovanými fleky“ (obr. 7).

Rozměry: dl. 9/10 cm, ostří 4,5/5 cm, týl 3 cm, síla 2 cm

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha před 1945.

Literatura: 1) Archiv NZ čj. 602/45; Friedrich 1932; Franz 1936, 13; 2–3) NZ čj. 601 a 603/45, 348/87 (Friedrich b. d.); Friedrich 1935; Suske 1939/1940 (dle rozměrů nález č. 3, ale nesouhlasí rok nález); 2) Streit 1934, 110.

Ralsko – Plouznice (Plauschnitz)

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: neuvědlena.

Akce: nález ve 20. letech 20. století nebo ještě dříve.

Nález: vyhlazené kamenné dláto („kopytovitý klín“) z téměř černého „Kieselschiefer“.

Rozměry: dl. 19 cm, š. 3 cm.

Uložení: neznámé.

Literatura: Friedrich 1933.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: neznámá.

Akce: nalezeno 1932.

Nález: plochá štíhlá sekera o délce 14 cm se silnějším týlem; povrch nástroje silně zvětřalý.

Uložení: neznámé, původně sbírka Ernsta Kutticha z Mimoně.

Literatura: Streit 1934, 109.

Ralsko – bývalé Svěbořice (Schwabitz)

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: západní polovina parcely č. 445/1. Podle katastrální mapy (stav 1923) se parcela nachází na návrší mezi dvěma údolími (375 m n. m.), 1,2 km jihovýchodně od rybníka u bývalého kostela ve Svěbořicích. V místě nálezů K. Suske nezjistil žádné zbarvení půdy ani další nálezy.

Akce: nález při okopávání brambor v září 1941.

Koordináty ZM 10 03-31-13, 387:272 (± 50 m).

Nález: kopytovitý klín/dláto, v břitové polovině s hráněnými boky, týlní polovina zaoblená s malou plochou na týlu, bez poškození (obr. 3:5).

Rozměry: dl. 104 mm, š. ostří 27 mm, síla max. 23 mm; hmotnost 130 g.

Surovina: celistvý materiál s velmi jemným páskováním pod 1 mm, má náznak lasturnatého lomu v mikrotrhlině. Zrnitost je pod 1 mm a barva je šedě nazelenalá, pobytím ve vlhkém prostředí je zvýrazněně bradavičnatý povrch jemně korodovaný. Na materiálu je viditelné prohnutí původně sedimentovaného materiálu a je tam patrná křemenná šikmopříčná trhlina vyhojená křemenem typická pro lokalitu Jistebsko, materiál je amfibolový rohovec typ Jistebsko.

Datace: neolit.

Uložení: VMG CL - A-9750 (st. č. Niemes 169).

Literatura: Archiv NZ čj. 1775/76; b. a. 1941/1942, 141.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: nalezeno na cestě mezi kamením v ohybu pod Ovčí studánkou („Schauforn“) jihozápadně od bývalého dvora Ostrov (Sperning). Může se jednat o sekundární polohu (zpevnění cesty kamením).

Akce: nález školáka Geisslera 1943.

Koordináty ZM 10 03-31-08, 432:32.

Nález: patrně větší polovina z ploché sekery s ostrými hranami, ostří bez poškození, týl odlomen (obr. 3:6)

Rozměry: dochovaná dl. 62 mm, š. týlu 46 mm a v odlomení 48 mm, síla 18 mm; hmotnost 110 g.

Surovina: celistvá, jemně páskovaná s nerovným lomem, zrnitost je kolem jednoho milimetru v agregátech, barva je nazelenalá, ale navětralá a je patrně korodování zejména živcových pásků, hornina náleží amfibolovému rohovci ovšem spíše ze širší oblasti Velkých Hamrů.

Datace: eneolit.

Uložení: VMG CL - A-31885 (st. č. Niemes 226).

Literatura: Archiv NZ čj. 1774/76; b. a. 1943/1944, 1.

Aktivita: ojedinelý nález v blízkosti sídliště (?).

Lokalizace: Dubový vrch – podle dokumentace Amt für Vorgeschichte nalezen 1930 pod vrchem na severní straně, podle E. Friedricha nalezen 1932 na louce u potoka (tedy buď na severní nebo západní straně Dubového vrchu).

Koordináty ZM 10 03-31-13, 178:352 (vrchol).

Nález: velká vrтанá sekera s břitem i šikmým týlem bez poškození, spodní strana nerovná, horní vyhlazená a u týlní strany s odlomenou částí povrchu (obr. 4:5).

Rozměry: dl. 168 mm, š. u týlu 68 mm, v. ostří 25 mm, max. síla 35 mm, pr. průřezu 20 mm; hmotnost 618 g.

Surovina: sekeromlat je celistvý, hrubě páskovaný se zvláště zřetelným páskováním, má nerovný lom, zrnitost je kolísající od 1 do 2 mm, zase jsou to propojené agregáty amfibolu a křemene a dalších, barva je tmavozelená a jednotlivé živcové pásy jsou korodovány, vyvětrány, materiál se dá označit za amfibolový rohovec, Pojizeří, typ Velké Hamry případně hrubozrná varieta Jistebska.

Datace: neolit.

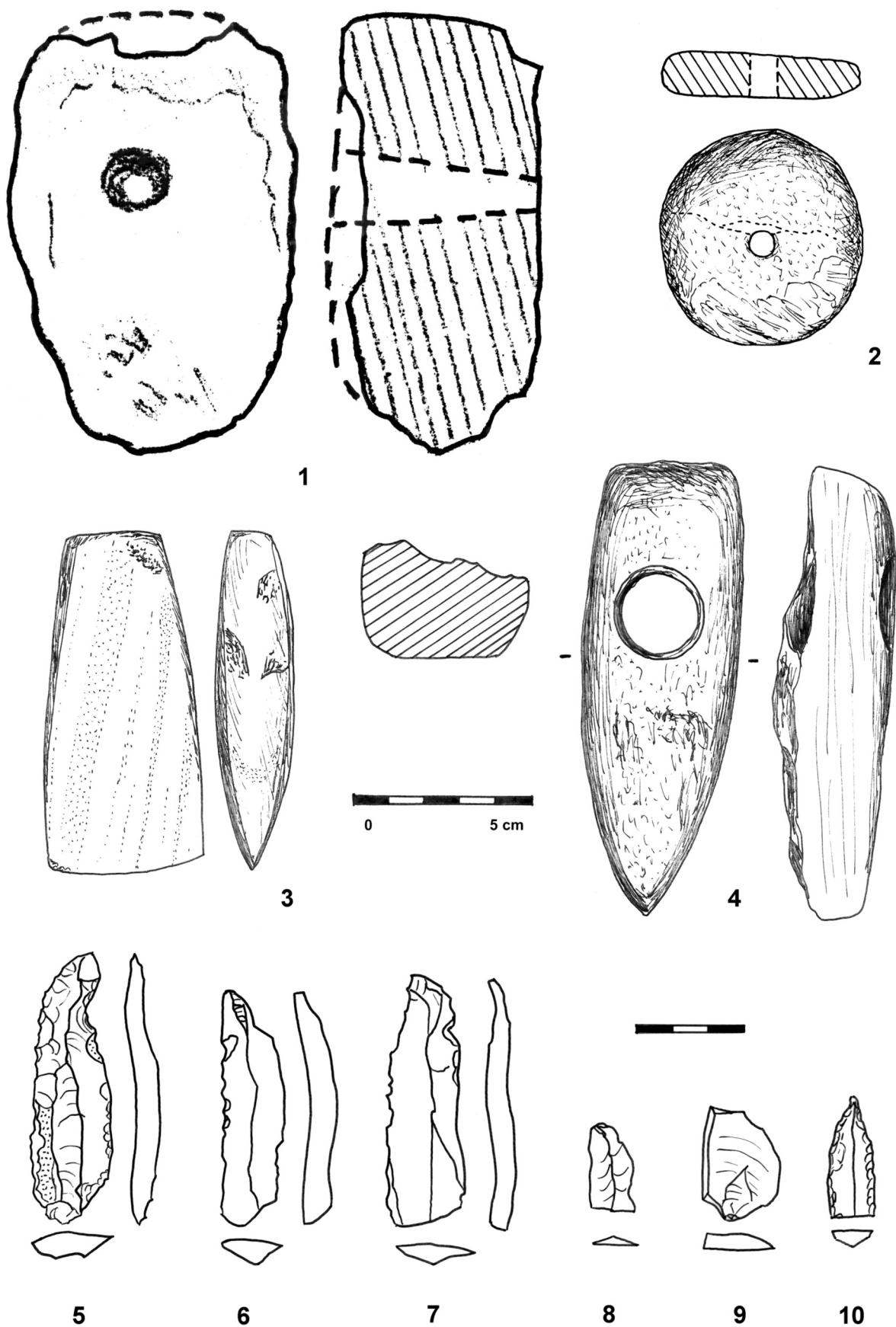
Uložení: VMG CL - A-9439 (st. č. Niemes 11).

Poznámka: V jihovýchodní blízkosti Dubového vrchu nalezen v r. 1960 soubor zlomků vypíchané keramiky a šáreckého typu, snad indikujících osídlení (přesněji nelokalizovatelné, Walhauser 1971, 47 ad.). Plochý vrchol Dubového vrchu, obehnaný příkopem a valem středověkého hradu, byl archeologicky prozkoumáván několikrát v průběhu 30. let 20. století (E. Gebauer, C. Streitová). I přes odtud zmiňované „neolitické“ zlomky nádob je v dochovaném souboru pouze drsněná keramika spojovaná s eneolitem (J. Waldhauser, P. Jenč) a lužickou kulturou převažující pozdní doby bronzové. Praveké nálezy pocházejí z Gebauerova výzkumu, Streitová objevila pouze středověkou keramiku (Peša 2010 s lit.). Větší část holocénního pokryvu vrcholu zničila sovětská armáda v průběhu existence vojenského výcvikového prostoru, kdy byl shrnutými povrchovými sedimenty zasypán příčný hradní příkop s vloženým recentním kolektorem.

Literatura: NZ čj. 1776/76; Streit 1934, 109; Friedrich 1933.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: „u Stohánku“ (skalní suk s hradem Stohánek).

Obr. 6. 1 – Kuřívody (originální skica z NZ zvětšená asi na $\frac{3}{4}$ velikosti předmětu); 2 – Mimoň, Heilekova pískovna; 3 – Mimoň, nádraží; 4 – Mimoň, pole u viaduktu. Štípaná industrie: 5 – Židlov I, 1940; 6 – Židlov II, parcela 737/8; 7 – Židlov II, asi parcela 977 u č. p. 73; 8 – Svěbořice, západ; 9 – Svěbořice, severovýchod; 10 – Mimoň, střelnice

Akce: patrně 1926.

Koordináty ZM 10 03-31-08, 396:142 (hrad).

Nález: velká vrtná sekera z „Quarzitu“, otvor ca. 1 cm.

Uložení: neznámé, tehdy ve vlastnictví Kuttiga.

Literatura: Friedrich 1935a; Tille 1939/1940, 14a, Nr. 18.

Aktivita: ojedinělý nález.

Lokalizace: západní část intravilánu bývalé obce, v jižním sousedství silnice u cesty na okraji lesa, dnes těsně uvnitř za oplocením obory.

Akce: sběr Jiří A. Svoboda 2000.

Koordináty ZM 10 03-31-13, 353:332.

Nález: čepelový úštěp ze světle šedého pazourku (obr. 6:8).

Rozměry: dl. 25 mm, max. š. 12 mm, síla do 2 mm

Uložení: VMG CL - A-15496

Literatura: Svoboda ed. 2003, 296; BZO 2004, č. 993 (2007).

Aktivita: ojedinělý nález.

Lokalizace: severovýchodní část intravilánu bývalé obce, ve východním sousedství silnice u cesty na okraji lesa.

Akce: sběr M. Rezler s D. Kulíkovou 2000 z výhozu pro sloup oplocení obory spolu s keramikou 13. století.

Koordináty ZM 10 03-31-08, 348:23

Nález: úštěp ze světle šedého pazourku (obr. 6:9).

Rozměry: dl. 32 mm, š. 21 mm, síla 4 mm.

Uložení: VMG CL - A-23416.

Literatura: nepublikováno.

Ralsko – bývalý Židlov (Schiedel)

I) Údolí v severní části Židlova (Niederdorf)

Aktivita: koncentrace kamenné industrie – sídliště?

Lokalizace: severní polovina intravilánu (tzv. Niederdorf). Dolní část Židlova ležela na počátku mělkého údolí a již E. Friedrich zde předpokládal vzhledem k příznivé topografické poloze a hustotě nálezů neo-eneolitické sídliště (Friedrich 1934).

Akce: Na poli u domu rolníka Thiele.

Koordináty ZM 10 03-31-18, ?

Nález: plochá sekerka typu Slánská hora (obr. 8).

Rozměry: dl. 5,7 cm, tl. 1 cm, břít 4 cm.

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha?

Literatura: NZ čj. 609/45, lokalita č. 7.

Akce: 1933 na poli rolníka Thiele.

Koordináty ZM 10 03-31-18, ?

Nález: fragment silně poškozené ploché sekery s dochovaným ostřím.

Rozměry: 2,5 cm, síla 0,7 cm.

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha před 1945.

Literatura: Streit 1934, 109.

Poznámka: Na polích rolníka Tilla (z č.p. 4) nalezeny ve 30. letech také dva přesleny a zlomky keramiky, počátkem 40. let učitel E. Pickert prováděl povrchový průzkum polí západně od čp. 4 a 6, odkud z šesti ploch získal fragmenty keramiky. Nálezy nejsou dochovány ani blíže představeny a jejich stáří zůstává neznámé. Je však zajímavé, že se koncentrují do poloh výše nad údolím, tedy mimo intravilán původní vsi. Koordináty parcel 398:178 (r = 50 m), 410:182 (r = 50 m), 380:195 (r = 80 m), n. v. 340–350 m (NZ čj. 612/45, 582/53 – lokalita č. 14, Friedrich 1936a; NZ čj. 431/87, 433/87, 434/87).

Akce: 1936 na poli rolníka Bergmana (parcela 640 severně od kóty 357 u silnice).

Koordináty ZM 10 03-31-18, mezi body 455:170, 470:160 a 472:170.

Nález: plochá sekera z břidlice.

Rozměry: dl. 8,3 cm, břít 4,3 cm, tl. 1,9 cm (obr. 8).

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha před 1945.

Literatura: NZ čj. 608/45 – lokalita č. 9; Suske 1936, 1939/1940, 25.

Akce: 1938 na polní parcele 506/1 našel sedlák Bergmann.

Koordináty ZM 10 03-31-18, úzká parcela vymezena body 380:184 a 425:170 (± 50 m).

Nález: plochá sekerka z téměř černé „Kieselschiefer“, břít vyleštěn, jinak pouze opracovaná, tyl amorfní (v minulosti odlomen?) (obr. 8).

Rozměry: dl. 6 cm, tl. 1,5 cm, š. v ostří 4,4 cm.

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha?

Literatura: NZ čj. 611/45 – lokalita č. 13; Friedrich 1938; Suske 1939/1940, 25.

Akce: 1939 na polní parcele 515/4 při orbě.

Koordináty ZM 10 03-31-18, 416:195 (± 50 m).

Nález: malá kamenná sekerka, tyl jen hrubě zarovnan, jeden bok s mírnými hranami, druhý zaoblený, u tylu povrch místy odštíplý (obr. 5:3).

Rozměry: dl. 72 mm, š. ostří 37 mm, š. max. 45 mm, síla max. 21 mm; hmotnost 127 g.

Surovina: celistvý jemně páskovaný materiál s lasturnatým lomem, zrnitost je pod 1 mm a původní barva byla nazelenalá, povrch tohoto vzorku na největších plochách je nepřírodně ztmavlý hladký – buď je to důsledek natření nějakou barvou, případně by mohl být naleptaný. Páskování je výrazné a na nehladkých plochách je bradavičnatý přírodně leptaný povrch, materiálem je amfibolový rohovec typ Jistebsko.

Datace: eneolit.

Uložení: pravděpodobně totožná s VMG CL - A-9598 (shoda v popisu i původu předmětu – st. č. Niemes 20).

Literatura: NZ čj. 578/53, 1783/76; lokalita č. 17.

Akce: na zahradě č.p. 67 – parc. č. 70 podle pozemkové knihy KÚ Č. Lípa (hrot) a 1740 nedaleko čepel.

Koordináty ZM 10 03-31-18, ca. 430:225 (± 100 m).

Nález 1: hrot kopí tvaru vavřínového listu z šedého pazourku, pečlivě retušovaný.

Rozměry: dl. 15 cm.

Nález 2: čepel s okrajovou retuší a vrubem (obr. 6:5).

Rozměry: dl. 78 mm, š. 23 mm, tl. 6,5 mm.

Uložení: VMG CL - A-9578.

Literatura: 1) Streit 1934, 109; Franz 1935, 26, 28; Friedrich 1935b,f; 2) NZ čj. 577/53 – lokalita č. 2

II) Plošina v jižní polovině katastru

Aktivita: ojedinělé nálezy.

Lokalizace: polohy převážně při okrajích plošiny nad údolím.

Akce: 1936 na polní parcele 792 našel p. Schreier.

Koordináty ZM 10 03-31-18, 395:96 (± 50 m).

Nález: „motyka z šedé břidlice“.

Rozměry: dl. 6,7 cm a ostří 4,7 cm.

Obr. 7. Nedochované broušené nástroje podle fotografií v Archivu NZ Archeologického ústavu AV ČR v Praze, v. v. i. Měřítka sjednocena, výška artefaktů 7–11 cm. 1 – Ralsko-Černá Novina; 2 – Ralsko-Hvězdov; 3 – Ralsko-Okna (č. 1); 4 – Ralsko-Olišina; 5 – Ralsko-Palohlavy (č. 2); 6 – Ralsko-Palohlavy (č. 3)

Uložení: neznámé, původně zřejmě sbírka E. Friedricha před 1945.

Literatura: *Suske* 1939/1940, 25; zřejmě i *Friedrich* 1936d.

Akce: na úzké polní parcele č. 350, která se táhne po hřbetu návrší od silnice na severozápad směrem k lesu, byly objeveny dva kamenné nástroje: V r. 1938 na hromadě kamenů na vzdálenějším konci parcely (od vsi) našel sedlák Schreier plochou sekerku, druhá sekera nalezena 1943 na východní části parcely blíže u obce.

Koordináty ZM 10 03-31-18, 1) 325:155 (± 50 m Z-V, ± 100 S-J); 2) 383:114 (± 50 m S-J, ± 100 m Z-V).

Nález 1: plochá sekerka ze šedé „břidlice“ (obr. 8).

Rozměry: neuvedeny.

Uložení: neznámé, původně sbírka E. Friedricha před 1945.

Nález 2: kamenná sekera asymetricky vybroušeného tvaru, jemně hráněná, na ostří a boku týlní části poškozená, na týlu a ostří mírně poškozená (obr. 5:6).

Rozměry: dl. 125 mm, š. ostří 50 mm, síla max. 25 mm; hmotnost 222 g.

Surovina: celistvý tvar s výrazným páskováním tmavých amfibolů. Lom je nerovnoměrně lasturnatý, zrnitost je patrná, ale jsou to převážně shluky drobných amfibolů v páscích, které jsou tvořené křemenem, barva je zelenošedá a na zvětralé straně je zelenobílá, hornina představuje celotvar neupravovaný, nedoštípávaný z většího kusu, je v podstatě sběrem, který byl vybrán podle svého originálního tvaru a upravován, nicméně pobyt v korozivním prostředí (močál nebo pramen), je zřejmá leptaná součást horniny, takže jsou rozpuštěny původní živcové segmenty a povrch sekerky je evidentně drsný. Horninu lze označit za amfibolový rohovec typ Jistebsko.

Datace: neolit.

Uložení: VMG CL - A-31886 (identifikováno podle starého čísla Niemes 224. a karty AfV).

Literatura: 1) NZ čj. 610/45, lokalita č. 12; *Suske* 1939/1940, 25; 2) NZ čj. 1782/76; b. a. 1943/1944, 1.

Akce: Při severním okraji vyvýšené plošiny východně od silnice (Zadní vrch), na polní parcele 737/8 těsně u cesty v jejím jihozápadním rohu, našel v březnu 1941 učitel Pickert.

Koordináty ZM 10 03-31-18, 453:107 (± 40 m).

Nález: čepel z bělavého pazourku (obr. 6:6).

Rozměry: dl. 66 mm, š. 17 mm, tl. 7 mm.

Uložení: VMG CL - A-9788.

Literatura: NZ čj. 432/87, 1787/76.

Akce: 1936 na jihovýchodním okraji katastru, na hranici pozemků na parcele 1015 u rohu lesa.

Koordináty ZM 10 03-31-18, rozsah obdélné parcely 6-21:18-26.

Nález: fragment poškozené střední části sekeromlatu (obr. 5:4).

Rozměry: š. 75 mm, dochovaná síla 16-29 mm, pr. průvrtu 29 mm; hmotnost 213 g.

Surovina: relikt sekeromlatu nepravidelně přelomený, páskování je jemné, výrazně tenké, lom je nerovný a je na něm patrná dobrá štěpnost, prodloužení velkých ploch, zrnitost je kolem 1 mm zrna jsou protažená, barva tmavozelená, je jenom slabě korodovaný a materiál můžeme označit za amfibolovou břidlici, provenience Pojižeří je velmi pravděpodobná.

Datace: neolit-eneolit.

Uložení: VMG CL - A-9433 (st.č. Niemes 8).

Literatura: NZ čj. 1786/76; *Suske* 1939/1940, 25.

Akce: 1943 nalezena na polní parcele 977 u čp. 73 Antona Schreiera na jižním okraji bývalého Židlova.

Koordináty ZM 10 03-31-18, 367:18 (± 50 m).

Nález: pazourková čepel s retuší (obr. 6:7).

Rozměry: dl. 71 mm, š. 22 mm, tl. 6 mm.

Uložení: podle sbírkového původu a popisu s rozměry se pravděpodobně jedná o předmět ve VMG CL - A-9786.

Literatura: NZ čj. 1781/76; b. a. 1943/1944, 1.

III) východní okraj intravilánu

Aktivita: sídlištní objekty (?); ojedinělý nález.

Lokalizace: nachází se v místě, kde mělké údolí ze směru od bývalé obce Jablonec přechází do plochého hřbetu, oddělujícího severní část Židlova (tzv. Niederdorf).

Akce: 1939 nalezena na poli kamenná sekera, resp. poli rolníka Fechtnera na parcele 618/4 (podle textu, též *Suske* 1939/1940, 25), anebo 618/5 podle skici (NZ čj. 580/53, 1785/76).

Koordináty ZM 10 03-31-19, p. č. 618/4-18:165 (± 50 m).

Nález: kamenná sekera s konkávním ostřím, plochy hrubě hlazené, boční hrana a týl silně otlučené; jedná se o hrubě (rychle) opracovaný nástroj pracovního zaměření (obr. 5:5).

Rozměry: dl. 90 mm, š. ostří 49 mm a týlu 46 mm, síla max. 26 mm; hmotnost 173 g.

Surovina: sekerka celistvá se slabě výrazným páskováním a s výstěpky lasturnatého lomu, zrnitost je dvojí - základní masa je nerozeznatelná ovšem na trhlínách v křemenných polohách jsou až několik milimetrů velké černozelené amfiboly, které tvoří různé jehlice, tabulky a růžice, na povrchu je vidět jejich plocha 2 × 3 cm velká, jinak je tento amfibol v křemenných páscích probíhajících nástrojem. Opracování je nedokonalé, předmět představuje zřejmě sebraný úlomek, který byl postupně upravován do žádoucího tvaru. Horninu můžeme označit jako amfibolový rohovec typu Jistebsko zcela bezpochyby, místy jsou na vzorku narezlé plochy dokládající zvětřování při povrchu terénu.

Datace: eneolit.

Uložení: VMG CL - A-9434 (st. č. Niemes 19).

Poznámka: Pokud by se jednalo o parcelu 618/5, shoduje se místo nálezu s půdními příznaky pravděpodobného objektu, který však nebyl zkoumán. Na polních parcelách 618/5 a 641 rolníka Rudolfa Bergmanna zpozorovány a do mapky pozemků zakresleny Edwinem Pickertem dvě místa zbarvení půdy, připomínající objekty. Na parcele 641 má plocha rozsah 17 × 14 kroků, na druhé parcele je o něco delší (NZ čj. 1785/76). Koordináty: poloha na parcele 641 - 20:145, poloha na parcele 618/5 - 31:150, 355-356 m.

Literatura: NZ čj. 576/53 - zapsal H. A. Doms, NZ čj. 580/53, 1785/76; *Suske* 1939/1940, 25.

IV) Lokalizace: katastr obce, blíže neznámé

Aktivita: bez informace.

Akce: Nálezy mezi 1911 a 1925 na území obce. Část nálezu od sedláků průběžně odkupoval Edmund Friedrich, část byla uložena ve školní sbírce v Židlově, která byla v r. 1940 převedena do městského muzea v Mimoni. Sto procentně nelze vyloučit ani variantu, že se jedná o ně-

Obr. 8. Nedochované broušené nástroje z bývalého katastru Židlov podle fotografií v Archivu NZ Archeologického ústavu AV ČR v Praze, v. v. i. Měřítka sjednocena, výška artefaktů 6–10 cm. 1 – Ralsko-Židlov I (Thiele); 2 – Ralsko-Židlov I (p. č. 506/1); 3 – Ralsko-Židlov II (p. č. 350, č. 1); 4 – Ralsko-Židlov I (p. č. 640); 5 – Ralsko-Židlov IV (č. 3); 6 – Ralsko-Židlov IV (č. 5)

který z výše uvedených nedochovaných nálezů, neboť K. Suske počátkem 40. let při sestavování hlášení o nálezech pro Amt für Vorgeschichte nemusel mít přesné informace vzhledem k napnutým vztahům s E. Friedrichem, provázejícím snahu o zestátnění Friedrichovy soukromé sbírky.

Nález 1: kamenná plochá sekerka s hráněnými boky, bez poškození (obr. 5:2).

Rozměry: dl. 78 mm, š. ostří 37 mm, síla max. 22 mm; hmotnost 124 g.

Surovina: celistvý, ale hrubě páskovaný s bradavičnatým povrchem, má náznaky nerovného lomu, i když je dokonale opracován, na materiálu jsou patrné pásy křemenných žilek, materiál je hrubozrnný nad 1 mm ve shlucích až bodech. Povrch je právě navětráním z druzhotného uložení lehce bradavičnatý, tento materiál se však dá přiřadit již k amfibolitům, pravděpodobně zase z oblasti Pojizeří.

Datace: mladý neolit–eneolit.

Uložení: pravděpodobně VMG CL – A-9428 (identifikováno podle fotografie v Suskeho hlášení, st. č. Niemes 7).

Literatura: NZ čj. 1786/76.

Nález 2: masivnější kamenná sekerka s hráněnými boky a zkoseným týlem (obr. 5:7).

Rozměry: dl. 115 mm, š. ostří 50 mm, síla max. 32 mm; hmotnost 309 g.

Surovina: sekerka hlazená, celistvá s výrazným páskováním, lasturnatým lomem a s nepatrnou zrnitostí, barvy je šedobílé, má navětralý povrch bělavý, skvrny do 1–2 mm, na páskování jsou pozoruhodné zprohýbané vrstvy i když gradační zvrstvení přímo patrné není; na nerovném povrchu při zvětrání je bradavičnatý povrch, horninou je spilitový tufit.

Datace: neolit.

Uložení: VMG CL – A-9429 (st.č. Niemes 3).

Literatura: NZ čj. 1786/76.

Nález 3: sekerka se silnějším týlem z břidlice (obr. 8).

Rozměry: dl. 7,9 cm, břít 3,9 cm, týl 1,9 cm.

Uložení: neznámé, původně muzeum v Mimoni.

Literatura: NZ čj. 1786/76

Nález 4: plochá kamenná sekerka s jemným hráněním až fasetou a otlučným týlem (obr. 5:1)

Rozměry: dl. 78 mm, š. ostří 42 mm, š. týlu 29 mm, síla max. 22 mm; hmotnost 138 g.

Surovina: skvrnitá páskovaná celistvá sekerka, která má lasturnatý lom, zrnitost pod 1 mm a je zelenavá, na přeražené straně má jednotlivé shluky bílých živců, materiál je nejkvalitnější amfibolový rohovec typ Jistebsko.

Datace: mladý neolit–eneolit.

Uložení: VMG CL – A-9431 (st.č. Niemes 6).

Literatura: NZ čj. 1786/76.

Nález 5: plochá sekerka z „Tonschiefer“ (obr. 8).

Rozměry: dl. 10,3 cm, tl. 3,1 cm, břít 5,9 cm, týl 2,9 cm.

Uložení: neznámé, původně muzeum v Mimoni.

Literatura: NZ čj. 1786/76.

Akce: 1932 našel rolník Biegel na svém poli.

Nález: kamenná sekerka bez dalších informací.

Uložení: neznámé, původně ve školní sbírce v Židlově, patrně jde o některou z výše uvedených nelokalizovaných seker.

Literatura: Friedrich 1933.

Akce: 1934 na poli rolníka Fechtnera, bez lokalizace.

Nález: kamenná plochá sekerka s hráněnými boky, na ostří i týlu poškozena (obr. 4:1).

Rozměry: dl. 100 mm, š. ostří 51 mm, zaoblený týl 37 mm, max. síla 17 mm; hmotnost 153 g.

Surovina: sekerka celistvého vzhledu s páskováním, lasturnatý lom dokonalý, zrnitost není pozorována, v některých místech lze vidět náznaky gradačního zvrstvení či posunů útržků některých fragmentů horniny, barva je zelenobílá až šedozelená, takže budí dojem přítomnosti několika skvrn, sekerku můžeme označit za výrobek ze spilitového tufitu.

Datace: eneolit.

Uložení: VMG CL – A-9427 (st.č. Niemes 4).

Literatura: NZ čj. 1736/76 – lokalita č. 8; Friedrich 1934; Streit 1934, 110.

Akce: 1936 na neupřesněném poli, druhý nález z dřívější doby.

Nález 1: sekerka „z bazaltu břidličnaté struktury“ zelenošedé barvy s železitými fleky, ostří mírně porušeno, na povrchu místy zachováno hlazení.

Rozměry: dl. 9 cm, ostří 4 cm, týl 2,5 cm.

Uložení: neznámé.

Nález 2: fragment vrtané sekery.

Uložení: nedochována, měla být nálezcem zahozena.

Literatura: Friedrich 1936a.

Akce: z pole rolníka Kleinera.

Nález: fragment „kopytovitého klínu“.

Uložení: neznámé.

Literatura: Suske 1936.

Vranov

Aktivita: ojedinelý nález?

Lokalizace: neznámá.

Akce: nález r. 1922.

Nález: „škrabadlo“ bez dalších informací.

Uložení: neznámé, původně ve sbírce K. Suskeho (1938 předána do muzea v Mimoni).

Literatura: Tille 1939/1940, 14a, Nr. 5.

Aktivita: skupina nálezů (sídliště?).

Lokalizace: pole rolníka Schneidera (neměl-li více polí v různých částech katastru, jednalo by se o pole ležící při silnici do Novin pod Ralskem na západní straně návší, kde byl již nalezen přeslen).

Akce: kolem 1935.

Nález: hroty šípů z pazourku a jaspisu (jaspisový dlouhý kolem 3 cm).

Uložení: neznámé.

Literatura: NZ čj. 607/45; Friedrich 1935c; 1936d; 1937a; 1938a.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: cesta k Ralsku za usedlostí Ostermanna (nelokalizováno); z téže doby uvádí pazourkový artefakt nalezený při stavbě vodovodu Friedrich – může se případně jednat o tentýž nález.

Akce: nález r. 1935.

Nález: čepelovitý úštěp ze silixu.

Uložení: neznámé.

Literatura: Streit 1936, 83; Friedrich 1935c.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: pole rolníka Domse (nelokalizováno, eventuelně stejné pole jako u nálezů z r. 1935; nejedná-li se ovšem o tentýž nález, což je s ohledem na autora obou zpráv – zmocněnce pro památkovou péči za Amt für Vorgeschichte – méně pravděpodobné).

Akce: patrně 1936 nebo krátce před.

Nález: kopytovitý klín.

Uložení: neznámé, tehdy v soukromé sbírce.

Literatura: Suske 1936.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: pole mezi lipovou alejí a silnicí do Mimoně.

Akce: nalezl 1935 rolník Doms.

Nález: vrtaná sekera.

Uložení: neznámé, již v r. 1940 ve sbírce E. Friedricha ztracená.

Literatura: NZ čj. 588/53, 323/87; Suske 1939/1940, 25.

Aktivita: ojedinelý nález.

Lokalizace: mezi kamením cesty k jedné z usedlostí Vranova.

Akce: krátce před 1935 (?) nalezl J. Schwarz.

Nález: vrtaný, silně poškozený kamenný nástroj, ostří patrně není dochováno.

Rozměry: dl. 13 cm, š. na silnějším konci 5 cm, na špičatém úzkém konci 3 cm, s hladkým kónickým průvrtem o pr. 2 cm (větší z otvorů).

Surovina: tmavě šedá „Kieselschiefer“.

Uložení: neznámé.

Literatura: Friedrich 1935a.

Aktivita: ojedinelý nález (nálezy).

Lokalizace: JZ úpatí hory Ralsko (dnes k. ú. Ralsko-Hvězdov, dříve Vranov).

Akce 1: Nálezové údaje se sice poněkud různí, ale evidentně se vztahují ke stejnému předmětu. Sekera měla

být objevena v roce 1923 na jihozápadním úpatí hory podle Zimmermanna v pískovcové suti – a jak dodává anonymní zpráva – mezi skalami. Tentýž rok uvádějí i Streitová a prof. Franz bez dalších údajů, zatímco podle Friedricha našli artefakt školáci (mylně uveden rok 1924) v rokli, kterou stoupá cesta na Juliinu vyhlídku – tedy v místě zvaném „Kux“. Tato zpráva je v souladu i s hlášením na kartě Suskeho z doby kolem roku 1940.

Koordináty ZM 10 (Z:) 03-31-07, rokle asi mezi body 235:90 a 260:90.

Nález 1: vrtaný sekeromlat s bočními hranami a zaobleným břitem i týlem, na povrchu a boční hraně mírně otlučen (obr. 3:2).

Rozměry: dl. 107 mm, max. š. 56 mm, síla 35 mm (týl) až 40 mm (břit), pr. průvrtnu 26 mm, hmotnost 439 g.

Surovina: sekeromlat celistvý s velmi hrubým páskováním a nerovným lomem na poškozených místech, zrnité agregáty jsou sloučeny až do velikosti 10 mm, takže je výrazně nepravidelné neprůběžné páskování, barva je tmavozelená a korodování není zřetelné, i když vystupují napadené pásy živců. Horninu můžeme označit za usměrněný amfibolit neurčitelné provenience.

Datace: neolit–eneolit (mladý neolit/časný eneolit?).

Uložení: VMG CL – A-9596.

Literatura: NZ čj. 1779/76; Zimmermann 1924; Streit 1934, 110–111; Franz 1933, Anm. 2; 1934, Anm. 9; Friedrich 1935a.

Akce 2: snad ve druhé polovině 20. let (jinde uveden rok 1929) nález dělníků z kamenolomu „nad čedičovým lomem“.

Nález 2: kamenná sekera s velkým průvrtem; velký průvrt má i nález č. 1, ale vzhledem k témuž autorovi zprávy se (i s ohledem na dochování prvního nálezů) spíše jedná o jiný artefakt.

Uložení: neznámé, pro velkou váhu měla být dělníky odhozena.

Literatura: Friedrich 1932; 1935d.

3. SHRNUTÍ

Analyzovaný soubor 22 broušených nástrojů představuje menší polovinu z celkového počtu objevených a popsáných nálezů kamenné industrie z oblasti Ralska. Další část dnes neznámých a pravděpodobně nedochovaných předmětů je sice popsána a dílem i vyfotografována, ale jejich výpovědní schopnost pro posouzení druhu suroviny se ukázala být nedostatečná a v souhrnu s nimi proto nepracujeme.

V souboru kamenné industrie je nejčastěji zastoupen velmi kvalitní amfibolový rohovec typu Jistebsko s maximem výskytu v neolitu i eneolitu. Relativně méně kvalitní horniny jsou zastoupeny amfibolovými rohovci typu Velké Hamry a širšího okolí Jistebska, jednotlivé amfibolity nezařaditelné provenience jsou velice vzácné. Překvapením je výskyt spilitového tufitu typického pro pražskou oblast, který se ovšem též vyskytuje pouze v ojedinelých případech (4×) a představuje importovaný materiál. Silicit baltského typu (snad morénového původu) je u broušených nástrojů výjimečný (1×). Další vzácnou horninou je prokřemenělý amfibolizovaný eklogit evidentně krušnohorské provenience z území mezi Meluzínou a Měděncem. Kulovitý provrtaný mlat je zhotovený ze slabě dynamometamorfovaného porfyroidu z Pojizeří, který náleží k ojedinelým ukázkám regionálních hornin. V porovnání s některými analyzovanými sousedními regiony vyplývá ze zastoupení jednotlivých typů hornin, že je analogické například spíše oblasti Mšena než lokalitám v okolí Turnova nebo Jičína (Davidová et al. 2004; Šrein et al. 2000; Šreinová et al. 2007). Geograficky leží Ralsko zhruba uprostřed mezi oběma regiony a koresponduje tedy spíše ze vzdálenějším z nich, než s Turnovskem ležícím v nejbližším dosahu výchozů amfibolových rohovců. Skladba kamenných broušených nástrojů z regionu Ralsko poukazuje na preferování relativně dobře dostupných zdrojů amfibolových rohovců z jižního předhůří Jizerských hor (54,5 %) před spilito-

vým tufitem pražské oblasti (18 %), zatímco další suroviny jsou zastoupeny pouze v jednotlivých případech. Z chronologického pohledu se zdá být zastoupení místních amfibolových rohovců v mladším neolitu a eneolitu zhruba podobné (6 : 5), zatímco tufit je spíše ve spojení s eneolitickými nástroji, lze-li ovšem statistické vyhodnocení tak malého souboru pokládat za relevantní.

	Neolit	Eneolit	Šnůr. ker	nedat.	Summa
Amfibolit Jistebsko	5	3	1	1	10
Amfibolit Velké Hamry	–	1	–	–	1
Amfibolit Pojizeří	1	–	–	–	1
Amfibolit neurčený	–	–	–	1	1
Amfibolová břidlice	–	–	–	1	1
Amfibolizovaný eklogit	1	–	–	–	1
Zelená břidlice	–	–	–	1	1
Tufit	1	3	–	–	4
Silicit	–	–	–	1	1
Porfyroid z Pojizeří	–	–	–	1	1
	8	7	1	6	22

Tab. 1. Chronologický vztah mezi surovinou a datováním

Brenná	?	zelená břidlice
Mimoň 1898	EN	spilitový tufit
Mimoň 1935	N	amfibolizovaný eklogit
Mimoň kol. 1933	?	porfyroid
Horní Krupá	EN	silicit
Jablonec-Chlum	N	amfibolový rohovec (Jistebsko?)
Jezová 1	EN (KŠK)	amfibolový rohovec Jistebsko
Jezová 2	EN	amfibolový rohovec Jistebsko
Okna-Kracmanov 2	(N?)–EN	spilitový tufit
Olišina 2	N	amfibolový rohovec Jistebsko
Palohlavý 1	N	amfibolový rohovec Jistebsko
Svébořice 1941	N	amfibolový rohovec Jistebsko
Svébořice 1943	EN	amfibolový rohovec (Velké Hamry?)
Svébořice kol. 1930	N	amfibolový rohovec (Velké Hamry/Jistebsko)
Židlov I, p.č. 515/4	EN	amfibolový rohovec Jistebsko
Židlov II, p.č. 350	N	amfibolový rohovec Jistebsko
Židlov II, p.č. 1015	N–EN	amfibolová břidlice
Židlov III, p.č. 618	EN	amfibolový rohovec Jistebsko
Židlov IV (1)	N–EN	amfibolit
Židlov IV (2)	N	spilitový tufit
Židlov IV (4)	N–EN	amfibolový rohovec Jistebsko
Židlov IV (1934)	EN	spilitový tufit
Vranov (Ralsko)	N–EN	amfibolit

Tab. 2. Přehled lokalit, surovin a datování (N – neolit, EN – eneolit, KŠK – kultura se šnúrovou keramikou)

PRAMENY A LITERATURA

Archiv NZ: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i.

b. a. 1939/1940: Der Felsentisch auf dem Fuchsberg. In: Tille, J., Geschichte der Stadt Niemes II (vlepený novinový výstřížek do kroniky).

b. a. 1941/1942: Neue Funde aus dem Sudetengau bis zum 31. 12. 1941, Sudeta N.F. 2.

b. a. 1943/1944: Neue Funde aus dem Sudetengau 1942/43, Sudeta N.F. 3.

Davidová, T. – Šída, P. – Šreinová, B. – Šrein, V. 2004: Kamenná industrie z objektu 36 v Horkách nad Jizerou, okr. Mladá Boleslav, Archeologie ve středních Čechách 8, 193–208.

Franz, L. 1933: Mittelsteinzeitliche Funde bei Drum, Mitteilungen des Nordböhmisches Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege 56, 33–35.

Franz, L. 1934: Nordböhmisches Steinzeitfunde, Altschlesien 5, 19–28.

Franz, L. 1935: Die vorgeschichtliche Besiedelung um das Lausitzer Gebirge, Zittauer Geschichtsblätter 12, 25–30.

Franz, L. 1936: Neues zur vorgeschichtlichen Besiedelung um das Lausitzer Gebirge, Zittauer Geschichtsblätter 13, 13–15.

Friedrich, E. 1932: Ein Steinzeitfund in Halbehaupt, Bezirk Niemes, Deutsch Gabeler Zeitung 7, Nr. 33 (20. 8.), 3.

- Friedrich, E. 1932a: Ein interessanter Bronzefund in Gr.-Grünau, Deutsch Gabeler Zeitung 7, Nr. 48 (3. 12.), 7-8.
- Friedrich, E. 1933: Altertumsfunde 1932 bei Niemes, Deutsch Gabeler Zeitung 8, Nr. 16 (22. 4.), 7.
- Friedrich, E. 1934: Vorgeschichtlicher Fund in Schiedl bei Niemes, Reichenberger Zeitung, (6. 10.), s. 2.
- Friedrich, E. 1935: Ein interessanter vorgeschichtlicher Fund in Halbehaupt, Deutsch Gabeler Zeitung 10, Nr. 8 (23. 2.), s. 5.
- Friedrich, E. 1935a: Altertumsfunde in Rabendorf und am Stohanken, Deutsch Gabeler Zeitung 10, Nr. 14 (6. 4.), 6.
- Friedrich, E. 1935b: Steinzeitfunde in Niemes und Kratzdorf, Deutsch Gabeler Zeitung 10, Nr. 32 (10. 8.), 7.
- Friedrich, E. 1935c: Steinzeitliche Funde aus Rabendorf, Deutsch Gabeler Zeitung 10, Nr. 30 (27. 7.), 8.
- Friedrich, E. 1935d: Ein Altertumsfund in Rabendorf, Deutsch Gabeler Zeitung 10, Nr. 1 (5. 1.), 7.
- Friedrich, E. 1936: Eine neue steinzeitliche Fundstätte im Bezirke Niemes, Deutsch Gabeler Zeitung 11, Nr. 46 (14. 11.), s. 6.
- Friedrich, E. 1936a: Altertumsfunde in Schiedel bei Niemes, Niemeser Zeitung/Deutsch Gabeler Zeitung 11, Nr. 30 (25. 7.), 6.
- Friedrich, E. 1936b: Altertumsfunde in Ober-Krupai, Neuland am Roll und Wartenberg, Deutsch Gabeler Zeitung 11, Nr. 11 (14. 3.), 6.
- Friedrich, E. 1936c: Altertumsfunde des Bezirkes Niemes, Deutsch Gabeler Zeitung 11, Nr. 35 (29. 8.), 7.
- Friedrich, E. 1936d: Altersfunde in Schiedel und Plauschnitz, Deutsch Gabeler Zeitung 11, Nr. 50 (12. 12.), 6.
- Friedrich, E. 1937a: Ein Steinzeitfund in Groß-Grünau, Deutsch Gabeler Zeitung 12, Nr. 32 (14. 8.), s. 10.
- Friedrich, E. 1938: Ein Steinzeitfund in Schiedel bei Niemes, Deutsch Gabeler Zeitung 13, Nr. 21 (28. 5.), 5.
- Friedrich, E. 1938a: Eine Tierfanggrube bei Hermsdorf a. der Polzen, Niemeser Zeitung/Deutsch Gabeler Zeitung 13, Nr. 18 (7. 5.), 5.
- Friedrich, E. 1943: Ein Steinzeitfund bei Niemes, Volksanzeiger, 5. 3.
- Köhler, F. 1986: Heimat zwischen Jeschken, Roll und Bösig im Heimatkreis Niemes, Sudetenland. Freiberg a. N.
- Peša, V. 2003: Archeologické poznávání dějin Mimoně, Bezděz 12, 5-50.
- Peša, V. v tisku: Pravěk Mimoňska. In: Smejkal, L. a kol., Mimoň – dějiny města a okolí. Mimoň.
- Streit, C. 1934: Funde aus Niemes, Sudeta 10, 108-111.
- Streit, C. 1936: Fundnachrichten aus Böhmen, 1935, Nachrichtenblatt für Deutsche Vorzeit 12, 81 ad.
- Svoboda, J. A. ed. 2003: Mezolit severních Čech. Dolnověstonické studie 9. Brno.
- Suske, K. 1936: Fundberichte aus Böhmen: Böhmisches-Leipa, Sudeta 12, 95-96.
- Suske, K. 1939/40: Unveröffentlichte Bodenfunde im Landkreise Deutsch Gabel, Sudeta N.F. 1, 23-25.
- Šrein, V. – Šreinová, B. – Šťastný, M. 2000: Petrology and Mineralogy of the Neolithic and Aeneolithic artifacts in Czech Republic. In: Acta Montana IRSM AS CR, Series A, 17 (119). Praha, 57-62.
- Šreinová, B. – Šrein, V. – Šťastný, M. – Ulrychová, E. 2007: Surovina broušených kamenných nástrojů z neolitu Jičínska, Bulletin mineralogicko-petrologického oddělení Národního muzea v Praze 14/15, 177-186.
- Tille, J. 1939/1940: Geschichte der Stadt Niemes II. (kronika). Státní okresní archiv Česká Lípa.
- Waldhauser, J. 1971: Archeologický výzkum v severních Čechách II. Liberec.
- Zimmermann, v. K. (K. Z.) 1924: Verschiedenes: Steinhammer, Mitteilungen des Nordböhmisches Vereines für Heimatvorsuchung und Wanderpflege 47, 63-64.

STONE TOOL INDUSTRY FROM THE SURROUNDINGS OF RALSKO IN THE SOUTHEAST OF THE REGION OF ČESKÁ LÍPA

The analysed assemblage consisting of 22 polished stone tools represents a smaller part of the total number of artifacts which have been discovered and described in the surroundings of Ralsko (Česká Lípa District, Liberec Region). Although the other objects, the whereabouts of which are currently unknown and which probably perished, are described and partly also photographed, their relevance to the determination of the type of raw material turned out to be inadequate and they are therefore not included in our summary.

High-quality amphibole hornfels of the Jistebsko type, which was widely used both in the Neolithic and the Aeneolithic, is most widely represented in the above-mentioned assemblage of stone tool industry. Rocks of somewhat lower quality are represented by amphibole hornfels from Velké Hamry and from a broader vicinity of Jistebsko. Individual amphibolites of unknown provenance are quite rare. The occurrence of spilitic tuffite, which is typical of the Prague area, comes as a kind of surprise. However, this material is present in individual cases only (4×) and represents imported raw material. Chert of the Baltic type (possibly coming from moraines) is isolated among the polished tools (1×). Another

less frequent rock type is silicified amphibolized eclogite, which obviously comes from the Ore Mountains, from the area between Meluzína and Měděnec. One of the rare examples of regional rocks is a spherical perforated mallet made of slightly dynamo-metamorphosed porphyroide from the Jizera region. In comparison with some of the adjacent regions, which were analysed in the past, the representation of the individual rock types seems to be more similar, for instance, to the surroundings of Mšeno rather than to sites close to Turnov. Geographically, Ralsko lies approximately halfway between these two regions, and corresponds rather with the more distant one, than with the region of Turnov, which lies very close to outcrops of amphibole hornfels. The composition of polished stone tools from the surroundings of Ralsko is indicative of the preference of the relatively easily accessible resources from the southern foothills of the Jizera Mountains (54,5 %) to spilitic tuffite from the Prague area (18 %). The remaining raw materials are present in sporadic cases only. From the chronological point of view, the representation of local amphibole hornfels in the Upper Neolithic and the Aeneolithic seems to be roughly the same (6:5), while tuffite is characteristic rather of Aeneolithic tools – provided we deem the statistical analysis of such a small collection relevant.

Fig. 1. Southeastern part of the region of Česká Lípa and the source area of amphibolites in the upper Jizera region

Fig. 2. Surroundings of Ralsko, an overview of finds of polished and chipped stone artifacts

Fig. 3. 1 – Brenná; 2 – Vranov, foothill of Mount Ralsko; 3–4 – Jezová; 5 – Svěbořice, parcel no. 445; 6 – Svěbořice, pod Ostrovem; 7 – Horní Krupá

Fig. 4. 1 – Židlov, Fechtner's field; 2 – Olšina; 3 – Palohlavy; 4 – Okna, Kracmanov; 5 – Svěbořice, Dubový vrch; 6 – Jablonec, Chlum

Fig. 5. Židlov: 1 – parcel 350; 2-4 – school collection, without location; 5 – parcel 515/4; 6 – parcel 1015; 7 – parcel 618

Fig. 6. 1 – Kuřivody (original drawing from the site report, which is blown up to approx. ¼ size of the object);

2 – Mimoň, Heilek's sandpit; 3 – Mimoň, railway station; 4 – Mimoň, field near the viaduct. Chipped stone industry: 5 – Židlov I, 1940; 6 – Židlov II, parcel 737/8; 7 – Židlov II, perhaps parcel 977 next to house no. 73; 8 – Svěbořice, west; 9 – Svěbořice, northeast; 10 – Mimoň, shooting ground

Fig. 7. Unpreserved polished tools according to the photographs deposited in the Archive of the Archaeological Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic. Unified scales, heights of artifacts 7–11 cm

Fig. 8. Unpreserved polished tools from the former cadastral area of Židlov according the photographs deposited in the Archive of the Archaeological Institute of the Academy of Sciences of the Czech Republic. Unified scales, heights of artifacts 6–10 cm

VLADIMÍR PEŠA

VLASTIVĚDNÉ MUZEUM A GALERIE V ČESKÉ LÍPĚ, NÁMĚSTÍ OSVOBOZENÍ 297, 470 34 ČESKÁ LÍPA
pesa@muzeumcl.cz

VLADIMÍR ŠREIN

ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA, KLÁROV 3/131, 118 21 PRAHA 1
vladimir.srein@geology.cz

BLANKA ŠREINOVÁ

NÁRODNÍ MUZEUM, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 68, 115 79 PRAHA 1
blanka_sreinova@nm.cz